

JÓKAI ANNA

## A várakozás és a keresés

Várakozni ezután is, vagy továbbra is keresni? A kategorikus döntés megkönnyebbitene, mert eligazítana, egyszer s mindenkorra. De a kategorikus döntések — az alap-igenen és alap-nemen kívül — csak részben igazságosak; általánosíthatók ugyan, még sincsenek elég tekintettel a személyre.

Egy dolog a bizonyos: akire a kérdés vonatkozik: *van*. Nem úgy, ahogy földhözragadt fantáziáinkkal elképzeljük, nem ott, ahova rövidlátásunk helyezi, s nem azért, hogy közvetlen hasznot hajtson. Minden bizonnyal a legegyszerűbben, mondhatnám a „kétszer-kettő” egyszerűségével létezik, ezért olyan nehéz rátalálni vagy fölismerni bonyolódottságunk jelen fokán.

A nevét kiejteni csaknem lehetetlen félreértés nélkül: hangosan patetikus, suttogva szentimentális, kicsinyítve infantilis, jelzőkkel korlátozott, körülírva pedig mesterkéltné. „Ő”: túl titokzatos. „Az”: túl profán. Pontatlan a névmás, ha ennyire *más név*, amit jelölni kell.

Inkább az ige minősíti, súlyos csönd után: — — — *van*. A lehető legtárgyilagosanban. *Van*. Ez az egy, és *csak ez az egy*, ami „a Napnál is világosabb”.

Az egyezményes szólítás tehát („Isten”) tájékozatlanságunkért bocsánatkérés is egyben. A megszólított nagyvonalúságát és a megszólító bizalmát egyaránt feltételezi.

A visszajelzés mindig konkrét — és *ha* célba jut, tüstént vérré válik. De a válasz sokszor megreked a végtelen űrben a *rejtőzködő* Isten és a *magára maradt* ember között. Az *elzárkózott* ember pedig néma; és süket a *kicsukott* Isten kérezkodó szavára. A különbségek nem elhanyagolhatók.

Ahogy Pascal mondja: „Csak háromféle ember van: az egyik fajta az, amelyik megtalálta Istent és szolgálja, a másik, amelyik minden igyekezetével keresi, de még nem találta meg; végül a többi, aki úgy él, hogy nem keresi és nem is találta meg. Az elsők értelmesek és boldogok, a legutóbbiak balgák és boldogtalanok, a közbülsők boldogtalanok és értelmeseek.”

Akinek tehát nincs az Isten s ez nem is fáj neki, annak dilemmája sincsen: türelmesen várakozzon-e rá, vagy éppenséggel fölkutassa? El van az foglalva a szorgos szerzetessel, örül az aprónak, amit az idő — szédítő futása közben — a sapkájába potyogtat; örül annak, amit a szűkülő tértől ügyesen kiszorolhat. Halálíg leköti az alamizsna vagy a zsákmány leltározása. Látszatra meg is gazdagodhat — miközben lényegében folyamatosan kifosztja magát. Dilettáns tragédia az élete; monológ-sorozat párbeszéd helyett. Csupa „véletlen” szerencse és „indokolatlan” csapás. Ez az ember nagyon is rászorul aztán az olykor kegyelmes „Deus ex machinára.” Most azonban nem erről az emberről beszélünk. Hanem arról, vajon hogyan lehet mi „boldogtalan de értelmeseeknek” boldoggá és értelmesekké válnunk?

Aki várja, vagy keresi Istent, egyaránt kínzó hiányt érez. *Mással betölthetetlen* hiányt. Ez a hiány, mindent, ami nem Isten, elnyel: benyeli a sikert, a hírnevet, a pénzt, a szerelmet; a hiány, minél több effélét gyömöszölünk a torkába, annál tátongóbbra nő. Hiába: Isten hiánya mindent fölemészt — s egyedül Isten emészti föl a hiányt.

A találkozás sürgős. Ön- és közérdek. A legszemélyesebb és a legegyetemesebb igény.

Mert nemcsak az egyes ember, de az a nép is veszélyeztetett, amelyik ügyet sem vet a szörnyűségek vagy éppen a bimbózó gyönyörűségek szellemi okára. És az egész emberiség elhülyülhet, ha nem tudja, voltaképpen mire is vár; az egész földi vállalkozás elkomolytalanodhat, ha a vállalkozó nem tudja, voltaképpen miért is töri magát?

De miképpen?

A statikus állapot nyugalma vagy a szüntelen-mozgásban-lét nyughatatlansága?

Az újkori „Isten-találók”: tanácsadóink. *Simone Weil* egy helyütt szigorú. A magatartás, amelyik az üdvösséghez (a találkozáshoz!) vezet, szerinte

„... várakozást jelent, meghatározhatatlan ideig tartó figyelmes és hűséges mozdulatlanságot, melyet semmilyen ütés nem mozdít ki a helyéből. Leghívebb mása ennek az a szolgáló, ki az ajtó mellett áll, hogy rögvést kinyissa, ha ura kopogni kezd... A keresés kártékony. A keresés tévútra visz. Az ember nem kell, hogy egyebet tegyen, mint várja a jót és félbeszakítsa a rosszat. Izomerejét csupán azért kell igénybevennie, hogy a rossz ki ne vesse a sarkából.”

*Hamvas Béla* egy helyütt indulatos. Azt kiáltja

ahhoz, hogy az ember Istenhez átvághassa magát, igenis, valami örült szenvedély kell. Az igazi lényünk üvegkoporsóban van — mindent lát, hall, tud, de üvegen keresztül. És ezt a „koporsót” nagy erővel, előbb-utóbb be kell törni.

*Pilinszky János* a „várakozás szentségében” él: „Arra várakozunk, ami már réges-régen megtörtént... és az után vágyódunk, amit kétezer esztendeje, jól-rosszul a kezünk között tartunk.” De ugyanakkor a metafizikai rettegés miatti lustaságot elutasítja (a kitérést a szembesülés elől): „A restséggel szemben egyedül az igazság szakadatlan keresése lehet hatásos. Mivel egyedül az biztosítja, hogy fölismerjük, mit is kell tennünk, s hogy valóban meg is tegyünk, amit egyszer fölismertünk.” Mintha egyszerre volna jelen a két elem: a rendíthetetlen helybenállás és az egy pillanatra sem nyugvó szellemi megselekvés. A kétely nélküli „engagement immobile”, a mozdulatlan elkötelezettség — és a kételyeket éppenséggel kihívó és megsemmisítő fürge harcmodor. Az *és-és* rugalmassága a *vagy-vagy* merevsége helyett. Talán a lélek más és más állapotában más és más módszer az elevebb — és a kettősség nem egymás ellen, hanem egymás mellé rendeltetett.

Hiszen a Szentírás is így működtet, „iker-szólással”:

„KérjeteK és kaptok,  
kereseteK és találtok,  
zörgeseteK  
és ajtót nyitnak nekteK.  
Mert aki kér, az kap,  
aki keres, az talál,  
s aki zörget,  
annak ajtót nyitnak.”

„Hasonlítsatok azokhoz az emberekhez, akik urukra várnak, hogy mihelyst megérkezik a mennyegzőről és zörget, rögtön ajtót nyissanak neki. Boldogok azok a szolgálók, akiket uruk megérkezésekor ébren talál.”

„Igyekeztek a szűk kapun bejutni,  
mert mondom nektek,  
sokan akarnak majd bemenni rajta,  
de nem fognak tudni.  
A ház ura feláll  
és bezárja az ajtót,  
ti meg kint maradtok  
és zörgetni kezdtek az ajtón:  
Uram, nyisd ki nekünk!  
Akkor azt fogja nektek mondani:  
Nem tudom, honnan valók vagytok...  
...Vannak utolsók,  
akik elsők lesznek  
és vannak elsők,  
akik utolsók lesznek.”

„Vigyázzatok,  
nehogy elnehezedjék a szívetek  
a mámorban, a tobzódásban  
meg az élet gondjaiban  
és készületlenül érjen benneteket  
az a nap,  
mert mint a tör, úgy fog lecsapni  
a föld színének minden lakójára.”

„Én vagyok a kapu.  
Aki rajtam keresztül megy be,  
üdvözülni.”

„Legyetek hát éberek,  
mert nem tudjátok,  
melyik órában jön el uratok.”

Hiszen Hamvas is (az egyik kiszakított példa), miközben a lobogó „áttörésre” biztat, nagyon is ismeri a bibliai „éberség” rezzenéstelenségének fontosságát; az egykori „lefűződés” előtti paradicsomi lét által az emberbe rejtett emlékezetet: az el nem csábuló és meg nem vesztegethető „változatlant”. Felszólításai — erre az éberségre — prófétikusak.

Hiszen Weil is (a másik kiszakított példa), miközben minden izomerejével a gazda házának ajtófélfájába kapaszkodik, és a hajlék tisztaságát a végsőkig oltalmazza: a világ labirintusát is végigjárja. Úgy mondja, a labirintus bejárata szépségével csalogat befelé mindnyájunkat. De egykettőre a sötét járatokban találjuk magunkat, végzetesen egyedül, forogva-tévesztve, tájékozottság és tájékozódási képesség nélkül. De aki mégsem adja fel: az végül eljut a labirintus középpontjáig, oda, ahol Istenben vész el és születik újjá.

A szövegek tehát — szakrális tapasztalatok lenyomataként — együtt hatnak. A tanítások egymás „kioltására” nem használhatók. Az Írás is: hol szolgának tekint az embert, hol pedig vendégnek. Ha szolga: érkezik hozzá. Ha vendég: ő érkezik.

„Az a szolga, aki ismeri  
ura akaratát, de nem áll készen,  
hogy akarata szerint járjon el,  
sok verést kap.  
Aki azonban nem ismeri  
és így tesz olyat, amiért  
büntetést érdemel,  
csak kevés verést kap.  
Mert aki sokat kapott,  
attól sokat követelnek,  
és akire sokat bíztak,  
attól annál többet kívánnak.”

„Amikor eljött a vendégség kezdetének  
ideje, elküldte szolgálait,  
mondják meg a meghívottaknak:  
Gyertek, már minden készen van.  
De ezek elkezdtek mentegetőzni

.....  
Mondom nektek, azok közül,  
akik hivatalosak voltak,  
senki sem eszik lakomámon.”

Kötelesség a hűséges helyben-munkálkodás.

Kötelesség a halogatás nélküli elindulás is.

De mindenképpen az *engedelmesség*; abban, ebben. És persze a világos *megkülönböztetés*.

Mert ami hasonlít a várakozáshoz, nem biztos, hogy az várakozás. Ami mintha keresés lenne, nem biztos, hogy az keresés valóban.

*Nem várakozás*

a tunyaság  
a kábultság  
a káprázat  
a képzelgés  
az önteltség  
és a csodalesés.

(Ez az, amit Hamvas nem tart elégnek.)

*Nem keresés*

a csavargás  
a tévelygés  
a kapkodás  
a türelmetlenség  
a pánik  
és a behelyettesítés.

(Ez az, amitől Weil óvakodik)

Van, aki mindentől tartózkodik.

Van, aki mindenbe beleártja magát.

Az egyik gyengeségében mindent  
Istenre hagy.

A másik gögjében elvinné Isten kenyerét.

Pedig aki vár, az rendet csinál.

Pedig aki keres, olykor ráhagyatkozik.

A szolga fölismeri urát.

A vendég viszont a címet ismeri.

Mert nem az Isten az,  
aki nyájasan, pomparuhában  
közeleg —

Mert nem az az ablak Istené,  
amelyik a sötétből hirtelen kivilágol —

Istennek nincs külseje

és sötétség már nincsen Isten fényessége mellett

Isten nem kopog.

Nem hízeleg.

Hazaér —

Nem kell bemutatkoznia.

Isten ajtót nyit.  
Nem faggat.  
Beereszt —  
mégcsak nem is igazoltat.

Az „azonosítások” a találkozás előtt történnek:  
Isten, ereszkedőben, megnézi emberét.

Az ember, emelkedőben, Istent a  
homályból kilátja.

A szilárd ilyenkor egy kissé lágyabb lesz.

A lány ilyenkor egy kissé megszilárdul.

Jön az úton mozgás nélkül.

Felé megyünk, várva moccanatlan.

A zárba *itt* csak Krisztus  
kulcsa illik.

S *ott* Krisztus a küszöb a házba.

Kempis Tamás intelme:

„Ha nem *keresi* az Istent, az ember  
nagyobb kárt okoz magának, mint  
összes ellensége okozhat neki.”

Keresztes Szent János följajdulása:

„Uram, kérlek, tekints le,  
halálomon vagyok már,  
Mindenhatóm, Te mintha távolodnál.  
Ó jöjj, örök egy Isten,  
lelkemnek éke, édessége *jöjj el!*”  
A várakozás izzó szenvedélye.

A keresés hűvös szigora.

Valami kölcsönösség;  
valami önkéntes csere:

A várakozás pattanásig telik.

A keresés az értelemben nyer  
higgadtságot.

A várakozás az adventé,

a lehetőséget a megtestesülés adja,  
a keresés a keresztúton zajlik,  
és Pünkösöd a neve a *találkozásnak*.  
Fölsejlik a szellemi jövő:

a szolgálja *beavatódik*

a vendég *átköltözik*

„Ha megteszitek, amit parancsolok nektek, a *barátaim* vagytok ... Nem nevezlek többé  
szolgának benneteket, mert a szolgálja nem tudja, mit tesz ura. Barátaimnak mondalak  
benneteket, mert amit hallottam az Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek. Nem ti  
választottatok engem, hanem én választottalak benneteket ...”

Isten barátja: a létezés magasabb, örömtelibb foka. Közlik akkor, hogy amit eddig a szóra  
tettünk, megtennünk *miért* is kellett. És rámutatnak helyünkre a kozmikus lakomán.

Ami *közben* van, ami *addig* van, ami a várakozásban megtart és irányt jelez a keresésben  
— nagyon nehéz és nagyon könnyű:

„Ezt a parancsot adom nektek: szeressétek egymást!”